

Bucuria Învierii – Lumina pocăinței

Pastorală la Învierea Domnului - 2003

† DANIEL,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

*„Bucurie se face îngerilor lui Dumnezeu
pentru un păcătos care se pocăiește.”*

(Luca 15, 10)

Hristos a înviat!

Iubiți credincioși și credincioase,

Sărbătoarea Învierii Domnului sau Sfintele Paști este, în Ortodoxie, o pregustare în timp și o icoană de lumină a bucuriei negrăite și veșnice din Împărăția cerurilor, în care vor intra dreptii la sfârșitul veacurilor, după Învierea cea de obște (universală) și după Judecata de apoi (finală) a omenirii întregi. Acest adevăr se află cuprins în cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos când zice: „Vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Lui (al Fiului Omului) și vor ieși cei care au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei care au făcut cele rele, spre învierea osândirii” (Ioan 5, 28-29).

În ziua Învierii de obște și a Judecății de apoi, păcătoșii care nu s-au pocăit vor pieri de la fața lui Dumnezeu, iar dreptii, adică cei care s-au pocăit de faptele rele și și-au îndreptat viața, se vor veseli în bucuria Împărăției cerurilor, adică în comuniunea sfințeniei lui Dumnezeu. De aceea, la sfârșitul cădirii Sfintei Evanghelii din slujba de Înviere care se săvârșește în fața bisericii se rostesc cuvintele profetice ale psalmistului: „Așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu, iar dreptii să se veselească” (Psalmi 67, 1-3).

Desigur, toți oamenii sunt păcătoși, dar păcătoșii care se pocăiesc și își îndreaptă viața lor după voia lui Dumnezeu, adică se „întorc spre Dumnezeu înainte de a se întoarce în pământ” (cum spune o rugăciune de la „Vecernia Rusaliilor”), aceia devin dreptii chemați la bucuria mântuirii.

În Biserica Ortodoxă pregătirea pentru Sărbătoarea Sfintelor Paști este precedată de șapte săptămâni de pocăință și post, rugăciune și milostenie, pentru

că adevărata bucurie a Învierii este bucuria iertării păcatelor și arvuna vieții veșnice.

Darul iertării păcatelor pentru dobândirea vieții veșnice este cel mai mare dar pe care Hristos Domnul l-a dăruit ucenicilor Săi în prima zi a Învierii Sale din morți, zicând: „*Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține vor fi ținute*” (Ioan 20, 21-23).

Totuși, vedem că darul acesta este deodată o putere de a ierta păcatele și de a ține păcatele, adică și o putere de a amâna iertarea lor; ea este deci o putere de a dezlega și de a lega (cf. Matei 18, 18) pe cei păcătoși. Ce însemnează această dublă putere dată de Hristos ucenicilor Săi în ziua Învierii Sale? Potrivit Sfinților Părinți ai Bisericii, aceasta însemnează că Apostolii și urmașii lor, episcopii și preoții care sunt rânduiți de Hristos să păstorească Biserica lui Dumnezeu (Fapte 20, 28) au putere de a ierta sau dezlega de păcate pe cei care se pocăiesc și de a amâna iertarea sau dezlegarea celor care nu se pocăiesc. În acest sens, Sfântul Chiril al Alexandriei tâlcuiește cuvintele Mântuitorului privind darul iertării și ținerii păcatelor, astfel:

„*Purtătorii de Duh iartă păcatele sau le țin, după înțelegerea mea, în două moduri. Căci sau cheamă la Botez pe cei ce sunt vrednici de acesta prin curăția vieții și prin proba credinței, sau îi împiedică și îi opresc pe alții de la harul dumnezeiesc dacă încă nu s-au făcut vrednici. Sau iartă și țin păcatele, muștrând pe fiii Bisericii care păcătuiesc iar pe cei ce se pocăiesc îi iartă*”¹.

Tot Mântuitorul Iisus Hristos – Cel înviat din morți –, spune ucenicilor Săi adunați laolaltă în Ierusalim, după întâlnirea Lui cu Luca și Cleopa la Emaus, că mântuirea lumii se face prin pocăință spre iertarea păcatelor: „*Și le-a spus lor că așa este scris și așa trebuie să pătimească Hristos și să învieze din morți a treia zi. Și să se propovăduiască în numele Său pocăința spre iertarea păcatelor la toate neamurile, începând de la Ierusalim*” (Luca 24, 46-47).

Dar toată Evanghelia Mântuitorului Iisus Hristos este Evanghelie a pocăinței și iertării, căci ea începe cu chemarea la pocăință (Marcu 1, 15) și conține multe chipuri și pilde ale pocăinței, ale recuperării, vindecării și mântuirii păcătoșilor, cum ar fi: oaia cea pierdută, drahma cea pierdută și fiul risipitor (Luca 15, 1-32), vameșul de la templu (Luca 18, 10-14) și vameșul Zahau (Luca 19, 1-10), Apostolul Petru (Marcu 14, 72; Matei 26, 75; Luca 22, 61-62), femeia păcătoasă (Ioan 12, 1-8), tâlharul de pe cruce (Luca 23, 40-42). Mai mult, înainte de Moartea și Învierea Sa, Hristos Domnul a instituit Taina Sfintei Euharistii spre iertarea păcatelor (Matei 26, 28; Marcu 14, 22-24; Luca 22, 19-20; I Corinteni 11, 24), iar după Învierea Sa din morți a dăruit ucenicilor Săi arvuna Pogorârii Duhului Sfânt (a Rusaliilor) deodată cu *darul iertării și ținerii păcatelor*, spre a lucra în numele Lui și împreună cu El pentru mântuirea oamenilor prin Sfânta Taină a Pocăinței. Referindu-se la harul preoției, Sfântul Ioan Gură de Aur precizează:

¹ Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, p. 1163.

„Tot ce are preotul în puterea sa este un dar care nu-i aparține decât lui Dumnezeu singur și oricât de mare și înaltă ar fi înțelepciunea omului, ea va fi totdeauna mai prejos de har. (...) Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt fac totul; preotul, slujitorul, numai împrumută limba sa și mâna sa”².

Tot Sfântul Ioan Gură de Aur, arătând legătura ce există între pocăința pentru păcate și iertarea acestora, întreabă: „Cum pretinzi, spune-mi, a te învrednici de iertarea păcatelor, când nu le-ai mărturisit deloc?”³.

În *Cele nouă omilii despre pocăință*, pe care Sfântul Ioan Gură de Aur, acest învățător al pocăinței, le-a ținut în vederea împărtășirii credincioșilor înainte de sărbătoarea Sfințelor Paști, se arată că pocăința spre iertarea păcatelor este dovada iubirii lui Dumnezeu pentru oameni, este un dar pentru ca păcatele săvârșite după Botez să poată fi iertate și vindecate, tocmai pentru că Dumnezeu nu voiește moartea păcătosului, ci să se întoarcă, să se pocăiască și să trăiască (Iezechiel 18, 23). „Iertarea păcatelor – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – este izvorul mântuirii și răsplata pocăinței, căci aceasta este un leac care șterge păcatul; e un dar ceresc, o putere minunată, biruind prin har înlănțuirea legilor. (...) Pocăința este topitoarea păcatelor”⁴.

Iar atunci când vorbește despre legătura dintre pocăință și bucuria sărbătorii Învierii Domnului, același Sfânt Părinte zice: „Nu se sărbătorește viciul, ci convertirea; nu păcatul, ci pocăința; nu fățărnicia, ci întoarcerea la curăția sufletului”⁵.

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

Sfinții Părinți ai Bisericii au văzut în Taina Pocăinței atât o Taină a iertării și a vindecării sufletului de păcate și patimi, cât și o Taină a eliberării omului de sub robia diavolului care îndeamnă adesea pe om să săvârșească răul, să urască pe Dumnezeu și pe semenii, în loc să-i iubească. Păcatul ne duce spre moartea sufletului, ca despărțire de Dumnezeu, iar pocăința spre viață, ca întoarcere spre Dumnezeu.

Astfel, Sfântul Chiril al Ierusalimului (313-386), în *Catehezele* sale rostite în postul Sfințelor Paști pentru cei care se pregăteau a primi Botezul, arată că „*greu lucru este păcatul, iar călcarea de lege este o boală prea cumplită a sufletului. Păcatul taie nu numai nervii sufletului, dar este și pricinuitoarea focului veșnic. Păcatul este un rău săvârșit prin libera voință a omului, odraslă a poftelor (...) «Dumnezeu, după cum spune Ecclesiastul, a făcut pe om drept, dar oamenii au*

² Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, trad. Gh. Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1998, p. 462.

³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Evrei*, 31, 2-4, P.G. 63, 214-218; cf. Pr. Ilarion Felea, *Pocăința*, Sibiu, 1939, p. 178.

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, Omilia 7, 1; cf. Pr. I. Felea, *op. cit.*, p. 171.

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, Omilia I, 4; cf. Pr. I. Felea, *op. cit.*, p. 168.

născocit multe viclesuguri» (Ecclesiastul 7, 29). Iar Apostolul spune: «Suntem făptura lui Dumnezeu, zidiți spre fapte bune» (Efeseni 2, 10). Așadar, pentru că este bun, Ziditorul ne-a zidit spre fapte bune; zidirea însă prin propria ei voință s-a îndreptat spre răutate. Deci, după cum am spus, greu lucru este păcatul, dar nu de nevindecat, greu pentru cel stăpânit de păcat, dar ușor de vindecat pentru cel care, prin pocăință, îl leapădă»⁶.

Apoi, Sfântul Chiril mai aduce o lămurire:

„Nu ești însă tu (omule) singurul pricinuitor al păcatului, ci este și un alt sfătuitor foarte rău, diavolul. Acela sfătuieste pe toți, dar nu are putere peste cei care nu-l ascultă. (...) Diavolul este pricinuitorul păcatului și tatăl tuturor relelor. (...) Era slujitor bun al lui Dumnezeu și a ajuns Satana, primind pe bună dreptate acest nume, căci cuvântul satana se numește: cel potrivnic. (...) Când a căzut, a atras pe mulți împreună cu el. (...) Din pricina lui strămoșul nostru Adam a fost scos afară din rai și a fost mutat în pământul purtător de spini»⁷.

Deoarece pricina căderii diavolului și a primilor oameni a fost mândria urmată de neascultare, pocăința ca smerită întoarcere la Dumnezeu și ca ascultare de voia Lui este începutul ridicării, vindecării și mântuirii omului.

Rezumând învățătura Sfinților Părinți despre pocăință, Sfântul Ioan Damaschinul dă pocăinței următoarea definiție: *„Pocăința este întoarcerea, prin asceză și osteneală, de la starea cea contrară naturii la starea naturală, de la diavolul la Dumnezeu»⁸.*

Biserica este locul în care pocăința devine cu adevărat lucrare vindecătoare și mântuitoare pentru păcătoșii care caută iertarea păcatelor. În acest înțeles, Sfântul Efreim Sirul spune că: *„Biserica este locul unde se salvează cei condamnați la pieire»*. Toți păcătoșii sunt condamnați la moarte pentru că „plata păcatului este moartea" (Romani 6, 23). Iar Sfântul Leon cel Mare († 461) precizează: *„Bunătațea lui Dumnezeu a rânduit în așa fel ajutoarele Sale, ca iertarea dumnezeiască să nu se poată obține fără rugăciunile preoților. Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, Iisus Hristos, a conferit căpeteniilor Bisericii puterea de a da celor ce se mărturisesc lucrarea pocăinței și de a-i admite prin poarta împăcării la împărțirea Tainelor, când sunt curățiți printr-o ispășire salutară»⁹.*

Canonul de pocăință sau epitimia nu este o pedeapsă sau o răzbunare a duhovnicului față de penitent, ci o doctorie, o terapie, un tratament medicinal sufletesc, în scopul vindecării sufletului de păcat. În acest sens, Sfântul Grigorie cel Mare ne învață zicând: *„Precum în medicină fierbințeala se vindecă prin răceală și răceala prin fierbințeală, așa și Domnul nostru a așezat cele contrare ca mijloc de vindecare pentru păcate, prescriind celor desfrânați înfrânarea, celor zgârciți dărnicia, celor aplecați spre mânie blândețea, celor mândri umilinta»¹⁰.*

⁶ Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, II, 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 23-24.

⁷ Idem, *Cateheze* II, p. 25-26.

⁸ Sfântul Ioan Damaschin, *De fide orthodoxa*, II, 30, P.G. 94, 976, trad. Pr. D. Fecioru, *Dogmatica*, p. 137, cf. Pr. I. Felea, *op. cit.*, p. 181.

⁹ Sfântul Leon cel Mare, *Epistola către Teodor*, 108, P.L. 54, 1011-1012, cf. Pr. I. Felea, *op. cit.*, p. 191.

¹⁰ Sfântul Grigorie cel Mare, *Omilia* 32, P.L. 76, 1132, cf. Pr. I. Felea, *op. cit.*, p. 197.

Iar Sinodul VI ecumenic (Trulan, 692) în Canonul 102 compară în mod explicit pe duhovnic cu medicul și cere ca el să cunoască atât dispoziția păcătoșului spre vindecare, cât și manifestarea păcatului ca boală a sufletului, aplicând doctoria acomodată bolii, precizând că „*toată grija lui Dumnezeu și a celui ce mânuiește (exercită) puterea de păstor este să readucă oaia cea rătăcită, iar pe cea mușcată de șarpe să o vindece și nici să n-o împingă în prăpastia deznădejzii, nici să nu slobozească frâul spre o slăbire și o nesocotire a purtărilor. Ci în tot modul, fie prin doctorii aspre și dureroase, fie prin altele mai dulci și mai blânde, să stea împotriva patimii și să lupte pentru cicatrizarea răni, probând roadele (consecințele) păcatului și călăuzind cu înțelepciune pe omul chemat la strălucirea de sus*”¹¹.

După cum bucuria Învierii Domnului o trăim nu numai în ziua de Paști, ci și în fiecare duminică de peste an, tot așa și bucuria pe care o aduce și pocăința spre iertarea păcatelor trebuie să fie o constantă a vieții creștine.

De aceea, în fiecare duminică, la Utrenie, după ce rostim Psalmul de pocăință (Psalmul 50): „*Miluieste-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea...*”, cântăm: „*Învieria lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus, unuia Celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și sfântă Învieria Ta o lăudăm și o slăvim, că Tu ești Dumnezeul nostru, afară de Tine pe altul nu știm, numele Tău numim. Veniți toti credincioșii să ne închinăm sfintei Învierii lui Hristos, că iată a venit prin Cruce bucurie la toată lumea. Totdeauna binecuvântând pe Domnul, lăudăm Învieria Lui, că răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pe moarte a strical*”.

Pentru că permanent păcătuim cu gândul, cu cuvântul și cu fapta, permanent trebuie să ne pocăim spre a dobândi bucuria iertării ca taină a învierii sufletului nostru din păcat și ca pregătire pentru Învieria cea de obște, ca bucurie netrecătoare a Împărăției cerurilor. Astfel înțelegem și simțim în inimile noastre că bucuria Învierii este lumina și roada pocăinței. Sfânta Scriptură și Sfinții Bisericii ne arată că pocăința este poruncită pentru toți *oamenii* (Fapte 17, 30; Tit 2, 11, 12; II Petru 3, 9) și că este poruncită de Însuși Mântuitorul Hristos (Matei 4, 17; Apocalipsa 2, 5, 16; 3, 3, 19), este de neapărată trebuință pentru mântuire (Luca 13, 3, 5; II Petru 3, 9); e produsă prin lucrarea Sf. Duh (Ioan 16, 8), iar fără pocăință nu se iartă păcatele (Marcu 1, 4; Luca 3, 39; Fapte 2, 38; 3, 19; 8, 22). Pocăința adevărată trebuie însoțită de *credință* (Matei 21, 32; Marcu 1, 15; Fapte 20, 21), de *rugăciune* (Fapte 8, 22), de *smerenie* (Iacob 4, 9-10), de *întristare și căință adevărată* (Matei 26, 75; II Corinteni 7, 9-10; Iacob 4, 9), de *mărturisirea păcatelor* înaintea persoanelor care au primit de la Hristos puterea de-a ierta păcatele sau puterea de a lega și dezlega de păcate (Ioan 20, 22-23; Matei 18, 18), adică apostolii și urmașii lor, episcopii și preoții care păstoresc Biserica lui Dumnezeu (Fapte 20, 28); pocăința mai trebuie însoțită de *părăsirea păcatelor* (I Tesaloniceni 1, 9) și de *fapte vrednice de pocăință*, adică de fapte bune (Matei 3, 8; Luca 3, 8; Fapte 26, 20), mai ales de milostenie, în care se arată dragostea smerită față de săraci, iar „*dragostea acoperă mulțime de păcate*” (I Petru 4, 8)¹².

¹¹ Cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 93-94.

¹² Vezi art. *Pocăința*, în *Concordanță biblică tematică*, Ed. Trinitas, Iași, 2000, p. 377-379.

Iubiți frați și surori în Domnul,

Biserica Ortodoxă este deodată Biserica pocăinței și a bucuriei. Cele șapte săptămâni de post și pocăință ca pregătire pentru Sfintele Paști pregătesc, ca într-un laborator al învierii sufletului din robia păcatului, bucuria și lumina pascală care inundă sufletele, bisericile și casele credincioșilor, simțind tainic în inimi că puterea Învierii este ascunsă în Cruce, iar slava Crucii se arată în lumina Învierii, după cum lacrimile pocăinței se transformă, prin iertare, în lacrimi de bucurie.

Lumina Învierii ne arată că Sfânta Taină a Pocăinței este izvor de sănătate sufletească, renaștere spirituală, fiind numită de Sfinții Părinți „*al doilea Botez*”; ea este izvor de împăcare, de gândire smerită și dreaptă, de iubire curată, de cuvinte sfinte și fapte bune, de unitate în credință și de trăire sănătoasă, în familie, în Biserică, în societate. Omul care se pocăiește se judecă mai întâi pe sine însuși, își vede limitele sale și neputințele sufletului său, caută vindecare, iertare și mântuire în tot ceasul, pentru că nu-și cunoaște sfârșitul, dar dorește mântuirea și viața veșnică. De aceea, omul smerit, care se pocăiește, nu mai are timp de a judeca pe alții. Sau în loc să-i judece pe alții, îi ajută să se îndrepte, rugându-se pentru mântuirea lor și îndemnându-i să se întoarcă de la rău și să săvârșească binele. Confruntată azi cu spiritul de secularizare a societății, de uitare a lui Dumnezeu și a mântuirii ca scop prim și ultim al vieții noastre, practica pocăinței adevărate, care înnoiește sufletele și le vindecă, cere mai multă nevointă, mai multă sfătuire și mai multă întrajutorare creștinească, pentru a urma pe Sfinții Părinți ai Bisericii nedespărțite care au fost deodată smeriți penitenți, buni dascăli ai pocăinței și păstori de suflete pe calea mântuirii.

Cu prilejul Sfințelor Paști, vă adresăm tuturor urări de sănătate și mântuire, de pace și bucurie, rugând pe Hristos - Domnul, Biruitorul iadului și al morții, să ne dăruiască ajutorul Său ca să dobândim bucuria pascală în toate zilele vieții noastre și să săvârșim faptele care aduc bucurie și celor bolnavi și singuri, săraci și neajutorați, dezorientați și deznădăjduiți.

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți” (II Cor. 13, 13).

Hristos a înviat!

Data în reședința noastră mitropolitană din Iași, la praznicul Învierii Domnului, anul 2003.